

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn tel 668 1242 faks 668 1240 e-post eki@ki.ee

**Illegaalsete tubakatoodete
tarbimine ja kaubandus Eestis 2010
(elanike hinnangute alusel)**

Tallinn
Mai 2011

Aruande koostajad: Elmar Orro

Töögrupp: L.Lepane, M. Reiman, I. Niklus, V. Savina, S. Randrüt, P. Jõekalda

Eesti Konjunkturiinstituut

Rävala 6 19080 Tallinn

tel 668 1242

e-mail: eki@ki.ee

<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Eesti elanike suitsetamisharjumused	5
1.1. Suitsetamise levik täiskasvanud elanike hulgas	5
1.2. Legaalsete sigarettide eelistamise põhjused	7
1.3. Sigarettide varu ja hankimine välismaalt	9
2. Elanike eksperthinnangud sigarettide illegaalse müügi kohta	12
2.1. Illegaalsete sigarettide müügi aspektid	12
3. Illegaalsete sigarettide isiklik tarbimine	14
3.1. Illegaalsete sigarettide kättesaadavus	14
3.2. Illegaalsete sigarettide tarbimine	15
4. Illegaalsete sigarettide osakaal sigaretiturul	22
Kokkuvõte	24
Lisad	
Lisa 1. Küsitlustulemuste protsentjaotused	25
Lisa 2. Küsitlustulemuste protsentjaotused sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes	29
Lisa 3. Küsitletud kogumi iseloomustus	37

SISSEJUHATUS

Eesti Konjunktuuriinstituut (EKI) on teostanud illegaalse tubakaturu uuringuid alates 1998. aastast. Käesoleva Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel läbiviidud uuringu eesmärgiks oli analüüsida sigarettide illegaalse kauplemise aspekte ja välja selgitada illegaalsete sigarettide osakaal Eesti sigaretiturul. Illegaalsete sigarettide all käsitletakse käesolevas töös sigarette, mille hankimisel olid tarbijad teadlikud, et sigaretid olid müügil seadusevastaselt ning nende pealt oli jäetud riigimaksud tasumata. Samuti arvestatakse salasigaretide hulka need sigaretid, mis toodi välismaalt edasimüümise eesmärgil või mis soetati teiste kaudu välismaalt.

Käesolevas töös on sarnaselt varasemate aastatega analüüsitud ainult sigarettide tarbimist, kuna need on Eestis põhiliselt tarbitavad tubakatooted. Muude tubakatoodete (nt sigarid, sigarillod, suitsetamis- ja närimistubakas) osakaal on ekspertide sõnul tarbimises väga väike. Peale illegaalsete sigarettide osakaalu analüüsimise sigarettide turul tuuakse töös välja ka illegaalse kaubanduse poolt riigile tekitatud eeldatav maksutulukaotus. Turuanalüüsi aluseks on täiskasvanud elanikkonna küsitluse tulemused, nende eksperthinnangud, Rahandusministeeriumi andmed ja Statistikaameti väliskaubanduse statistika.

Euroopa Liidu liikmena on Eesti kohustatud järgima ühtset tubakaaktsiisi poliitikat ja seetõttu on tubakaaktsiisi ka regulaarselt tõstetud. 2010. aasta algul tõusis Eestis tubakaaktsiis Euroopa Liidu miinimummäärani, kuid viimane suureneb 2014. aastaks veel 40%. Seetõttu ootab ka Eestit ees küllalt suur tubakaaktsiisimäärade suurenemine. Siiski on Eestile koos mõne teise riigiga antud võimalus rakendada EL-s nõutavad aktsiisimäärad alles aastaks 2018, mis tähendab seda, et aktsiisimaks kasvab järgnevatel aastatel regulaarselt. Viimati suurendatigi tubakaaktsiisi 2011. aasta algusest. Kasvav aktsiis võib mõjutada omakorda salasigaretide turgu ning suurendada selle levikut. Uuringus selgitatakse muuhulgas välja, kas ja kui suures ulatuses on muutused turul aset leidnud.

Käesolev töö koosneb neljast peatükist:

1. ülevaade suitsetamise levikust täiskasvanud Eesti elanike hulgas, legaalsete sigarettide eelistamisest ja sigarettide hankimisest välismaalt;
2. küsitletute arvamused ja hinnangud sigarettide illegaalse müügi ja kauplemise kohta;
3. illegaalsete sigarettide suitsetajate isiklikud kokkupuuted salasigaretidega, nende kättesaadavus ja tarbimine;
4. illegaalsete sigarettide osakaalust sigaretiturul ja hinnang riigi maksutulukaotusele.

Töö põhineb uuringutel, mille tulemused kajastavad illegaalsete sigarettide tarbimist ja turuolukorda 2010. aastal ning muutusi perioodil 2000-2010. Elanike küsitlus viidi läbi 2010. aasta novembris ja detsembris EKI tarbijate paneeli liikmete hulgas. Kirjalikule küsitlusele vastas 1009 Eesti elanikku vanuses 18-74 aastat. Representatiivsuse tagamiseks kaaluti andmestik vanuse, soo, rahvuse ja regiooni järgi, millega viidi valim vastavusse Eesti elanikkonna mudeliga. Küsitlustulemuste üldjaotused on toodud lisas 1 ning sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes valikuliselt lisas 2. Küsitletud kogumi iseloomustus on esitatud lisas 3.

KOKKUVÕTE

Eestis suitsetas 2010. aastal 24% täiskasvanud elanikest. Suitsetajate osakaal jäi praktiliselt samaks võrreldes 2009. aastaga. 2010. aasta algusest sigarettide aktsiisimäär tõusis ning legaalse sigarettide keskmine paki hind suurenes 2,21 euronit (34,6 krooni) (2009. aastal 2,04 €31,9 kr). Suitsetanutest ei muutnud oma suitsetamisharjumusi 44%, suitsetamist vähendas või loobus sellest 49%, rohkem hakkas sigarette tarbima või alustas suitsetamist 7% suitsetajatest. Peamine põhjus, mis pani elanikke suitsetamist vähendama või sellest loobuma oli see, et suitsetamine oli muutunud liiga kalliks – nii vastas 65% suitsetamist vähendanud või sellest loobunud elanikest.

Illegaalseid sigarette ostis 2010. aastal 37% suitsetajatest (2009. aastal 38%). Neist teadlikult tegi seda 34% suitsetajatest ning mitteteadlikult 3% suitsetajatest. Viimased hankisid omale sigarette peamiselt teiste kaudu raha eest välismaalt või ostsid välismaalt toodud ja müügiks pakutud sigarette. Teadlikult illegaalseid sigarette ostvate suitsetajate osakaal jäi 2009. aastaga võrreldes samaks.

Illegaalsed sigaretid on sarnaselt varasematele aastatele enim levinud Kirde-Eestis, sealsetest elanikest oli 2010. aastal salasigarette ostnud 70%. Illegaalsete sigarettide ostjaid leidis enam veel mitteeestlaste ja madalama haridustasemega- ja sissetulekutega suitsetajate hulgas. Peamiselt osteti salasigarette nende odavama hinna tõttu, väga oluliseks pidas seda 85% ja mõnevõrra oluliseks 16% illegaalsete sigarettide ostjatest. 2010. aastal tõusid nii legaalse kui illegaalse sigarettide hinnad, kuid hinnaerinevus nende vahel vähenes. Keskmise legaalse sigaretipaki hind oli 2,21 eurot (34,6 krooni), illegaalse sigaretipaki sai kätte keskmiselt 1,23 euroga (19,2 kr). Peamiselt osteti salasigarette tänavatelt (49% illegaalsete sigarettide ostjatest), müüjate kodudes (34%) ja turgudelt (13%). Ostumüügiprotsess on viimastel aastatel levinud enam salakaubitsejate elukohtadesse.

Sigaretide illegaalse kaubanduse osakaal on 2009. aastaga võrreldes tõusnud, nende osakaal kogu sigarettide siseturumahust oli EKI hinnangul 27-31%. Aastaga jäi salasigaretide koguseline müük samaks, kuid selle rahaline müügi käive suurenes (2010. a oli salasigaretide koguseline turumaht 0,59-0,72 miljardit sigaretti ja rahaline käive 36,35-44,14 miljonit eurot (569-691 mln kr). Illegaalse kaubanduse tõttu jäi riigil 2010. aastal hinnanguliselt saamata ligi 57,13 miljonit eurot (894 mln krooni) aktsiisi- ja käibemaksu.